

הלכות הדרף היומי

מסכת נדרים

תוכן

- א. דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר ומה טעם אמרו בשלשה כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידין.....1
- הדרן עלך אין בין המודר.....4
- א. השותפין שנדרו הנאה זה מזה ... זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו.....4

דף מה.

א. דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר ומה טעם אמרו בשלשה כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידין

ההפקר¹ אף על פי שאינו נדר, הרי הוא כמו נדר² שאסור לו לחזור בו³ ולמחות⁴ בהבא לזכות בו⁵, אבל אם רוצה הוא עצמו לזכות בו כזוכה מן ההפקר בקנין, יכול לזכות בו⁶.

¹ רמב"ם הלכות נדרים פרק ב הלכה יד, שו"ע ונו"ב חו"מ רעג א ב ד, פתחי חושן חלק ח פרק כג
² בקצה"ח הביא מדברי הב"י באו"ח סי' תלד דהא דהפקר מתורת נדר מקורו במ"ש בפ"ק דנדרים יש יד להפקר ומדמי ליה לנדר, ומשמע שמדין נדר הוא, אלא שתמה על נו"ב של הרמב"ם שלא ציינו מקור זה, ועוד הקשה דא"כ אמאי סלקא בתיקו, והא גבי נדר וצדקה קי"ל דישי יד, וסיים בצ"ע.
³ וכתב במחנ"א ה' זכיה והפקר סימן ח שתוכ"ד פשוט שיכול לחזור מההפקר, והביא בשם שו"ת הר"ב אשכנזי סימן טו שכתב שאפילו תוכ"ד אסור לחזור בו, ותמה מנין לו, עיין שם, ועיי' אמרי בינה דיני תרו"מ סימן ז, ועיי' קצה"ח סימן ריא סק"ד,
⁴ סמ"ע חו"מ סי' רע"ג סק"ד וכ"כ בחו"מ א' ערלה סי' א' סק"טו ע"ש והגר"א בחו"מ שם כתב שצ"ל שאינו יכול לחזור בו
⁵ בקצה"ח הביא מדברי הב"ח שאם חוזר מההפקר בתורת חזרה הרי הוא בכל יחל, ומסתפק הקצה"ח לפי דבריו דע"כ אינו עושה קנין, דאי עושה קנין מה שייך כל יחל, תיפוק ליה שכבר יצא מרשותו, ועייש שהוכיח שעושה קנין, ועיי' עוד אבני מילואים סימן מג סק"ב, ובחתן סופר שער המקנה דיני הפקר ובשד"ח כללים מערכת ד אות פב.
⁶ עיי' שו"ת חת"ס יו"ד סימן שמו ובשו"ת מהרש"ם ח"ג סימן קא אם הפקר פוטר מהבכורה וכן אם חזר הבעלים וזכה בו אם חשוב כנתבטל ההפקר למפרע, ועיי' שו"ת חת"ס יו"ד סימן שמו ושיו, שו"ת חת"ס יו"ד סימן קנו, ושו"ת מהר"י אסאד יו"ד סימן שמא, ובשו"ת גידולי מהרה סימן כב.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת נדרים

ואע"ג שהרי הוא כמו נדר⁷ אין מועיל שאלה לחכם בהפקר⁸.

דין תורה אפי' הפקיר בפני אחד⁹ ששמע שהבעלים הפקירו הרי זה הפקר, ונפטר מן המעשרות. וי"א¹⁰ אפי' בינו לבין עצמו הוי הפקר מן התורה, והפקר שנעשה להפקיע מאיסור, מועיל אפילו בינו לבין עצמו¹¹. ולכתחילה ישתדל לצאת ידי הדעות שצריך להפקיר בפני אחד¹². אבל מדברי סופרים אינו הפקר לפטור מתרומות ומעשרות¹³ עד שיפקיר בפני שלשה¹⁴, ואפי'

⁷ ולענין אם מותר להפקיר בשבת עי' בחתן סופר שם שלכאורה הוא מחלוקת הראשונים, ומביא מדברי כמה אחרונים שמותר להפקיר בשבת, עיין שם, ועי' כפה"ח סימן רמו ס"ק מז, ועי' שד"ח כללים מערכת ה' אות ק, והביא בשם כמה אחרונים שמחלקים בין הפקר שאסור בשבת ובין סילוק שמותר, עיין שם, ועי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן ריד, ושם בפאה"ש סימן יד הביא באריכות מדין הפקר בשבת לענין איסור, עיין שם, ועי' שו"ת וישב משה ח"ב סימן מ בענין הפקר לדבר מצוה בשבת. וכתב בשו"ת רעק"א סימן קעד שאין איסור לזכות מן ההפקר בשבת.

⁸ ר"ן להלן פ"ה א' ואפשר דהטעם דהו"ל לעולם כתרומה שבא ליד כהן כיון שכבר יצא מרשותו לגמרי וכבר זכו בו הרבים ועי' ערך ש"י שהעלה דאע"פ שהפקר משום נדר אינו יכול לישאל על ההפקר, עיין שם, ובתשובותיו סימן שלה, ואפילו קודם שזכה בו אחר, ועי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן קצה, ובחלק יו"ד מסימן שפט ואילך

⁹ שו"ע ונו"כ שם ז

¹⁰ רמ"א הו"מ סי' רע"ג ס"ז בשם הטור והרא"ש ועי' ש"ש בביאור הגר"א

¹¹ בשו"ע או"ח סימן רמו ג גבי משכיר בהמה לעכו"ם וירא שיעשה בה מלאכה בשבת ונמצא עובר באיסור שביתת בהמתו, כתב שיפקירה אפילו בינו לבין עצמו (ודלא כדעת הסמ"ק שמתיר אף לכתחילה להשכיר על סמך שיפקירה בשבת), אלא שקצת צ"ע בלשון הרמ"א שם שכתב שאם רוצה יפקירה בפני ג' כשאר הפקר וכו', ומשמע דלכתחלה צריך גם בזה בפני ג', וכן משמע מדברי שו"ע הרב שם, עי' בד"מ סימן תמה ובשו"ע הרב בקו"א שם ובצמח צדק פסקי דינים ובשו"ת הת"ס יו"ד סימן שמו. ובירושלמי פ"ט דשביעית לענין פירות שהגיע זמן ביעורן, משמע שאם מוציא הפירות מרשותו סגי בינו לבין עצמו, אבל כשמשאירן בבית, ורוצה לקיים מצות ביעור ע"י הפקר, צריך שיפקיר בפני ג', ועי' בביאור הגר"א שם, ומשמע דכל שעושה מעשה הפקר, סגי בינו לבין עצמו, אבל באמירה בעלמא, צריך בפני ג'.

¹² ועיין בב"י שיש פוסקים שסוברין דגם בכאן אף שהוא דיעבד בעינן דוקא תלתא וע"כ טוב לזוהר בזה לכתחלה אם יש באפשרי ועכ"פ יזהר להפקירה בפני אחד דרבים מגדולי הפוסקים סוברים דאף דאורייתא אינה הפקר עד שיפקירה עכ"פ בפני אדם אחד ואפילו בפני אחד מאנשי ביתו די בזה. משנה ברורה סימן רמו ס"ק טו

¹³ תוס' בסוגיא בשם הר"א שלא הצריכו תלתא אלא גבי מעשר, ולכן גבי שביתת כלים אליבא דב"ש (שבת דף יח ע"ב) אמרו אפקורי מפקר להו, ומשמע אפילו בינו לבין עצמו, וכעין זה כתב הרא"ש בפירושו, והריטב"א שם כתב שבשעת הדחק, כגון ההיא דמורד הנאה, וכן בההיא דר' ישמעאל בר' יוסי (ב"מ דף ל ע"ב), וגבי שביתת כלים, וכן בביתול חמין, סגי בבנינו לבין עצמו, והתוס' בב"מ שם כתבו גבי שביתת כלים הטעם דאנן סהדי דמפקר להו כדי שלא יעבור באיסור שביתת כלים, וכן כתבו התוס' בשבת שם, ועי' בדברי הרא"ש בפסקיו שם שהאריך בזה.

¹⁴ כדי שיוכל אחד מהם לזכות והשנים יעידו.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת נדרים

שלשתן קרובים או נשים¹⁵, ובדיעבד אם הפקיר שלא בפני ג' חייב בתרומות ומעשרות מדרבנן¹⁶.

ומה הוא ההפקר¹⁷ הוא שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל¹⁸, ובין במטלטלין בין בקרקעות מועיל לשון זה להפקירן וי"א¹⁹ שאפי' לא אמר בפירוש רק שזרקו לאשפה ואין משמרו כלל הוי הפקר. וכיצד דין ההפקר כל הקודם זוכה קנהו לעצמו ונעשה שלו, ואפי' זה שהפקיר דינו בו כדין כל אדם אם קדם זוכה בו קנהו.

המפקיר לעניים אבל לא לעשירים או לבהמה ולא לאדם²⁰ או לגוים ולא לישראל אינו הפקר עד שיפקיר לכל כשמיטה וחייב במעשר²¹, ואם קדם עני זוכה בו לא עשה כלום וצריך להחזיר לבעליו

אבל אם הפקיר לאדם ולא לבהמה²² או לישראל ולא לגוים או לעיר זו אבל לא לעיר אחרת י"א דהוי הפקר וצ"ע אם הפקר כזה פוטר ממעשרות²³ וי"א²⁴ דלא מהני כלל הפקר כזה ואפי' הפקר לכל העולם כולו חוץ מאדם א' אינו הפקר עד שיפקיר לכל.. האומר ה"ז הפקר וזה הרי השני ספק הפקר ואין מוציאין אותו מחזקת הבעלים מספק ואם אמר וזו כמו זו או שאמר וגם זה הרי התפיס השני והוי הפקר גמור.

האומר שדה זו מופקרת לזמן כגון ליום א' או לשבת א' לחדש א' לשנה א' לשמיטה א' [דהיינו שאם שום אדם לא יזכה בו תוך זמן זה תהיה שלי כבתחלה] עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו דמסתמא אדעתא דהכי הפקירו כיון שלא הוציאו

¹⁵ כן מבואר בתש"ו מהרי"ט סי' פ"ה וי"א דבמטלטלין א"צ שלשה עני' מהנ"א ה' זכ"י מהפקר סי' א' ובהגהות חכמת שלמה בחו"מ סי' ר"ע סי' ובקצוה"ח שם סק"ג אך לכתחלה בודאי יש להחמיר שיהא הפקר בפני ג'.

¹⁶ עה"ש ומ"מ נראה שאם נותן לכל אדם ליטול מהני בודאי.

¹⁷ סמ"ע חו"מ שם

¹⁸ שו"ע שם סעיף ג', ובמנח"פ מדייק מלשון הטור שצריך לומר יהא הפקר, אבל אם אמר נכסי הפקר אינו מועיל, עיין שם, והב"ח מדייק מלשון הרמב"ם דדוקא אם הפקיר בפיו, אבל המשליך כיסו ברה"ר, אף על פי שהוא אבידה מדעת, ס"ל להרמב"ם דלא הוי הפקר, וכמ"ש בשו"ע סימן רס"א סעיף ד', ועי' שו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן קכ"ט שהאריך והביא מדברי האחרונים בהא דהפקר מהני באמירה לבד, ועי' שו"ת קנין תורה ח"ג סימן סה בדין הפקר בטעות, ועי' שו"ת מהרש"ג ח"ב סימן רלב.

¹⁹ רמ"א חו"מ סי' רס"א ס"ד בשם הטור וע"ש בקצוה"ח ועי' במאירי ב"מ ל' ב' שהאריך ג"כ בזה

²⁰ ירו' רפ"ו דפאה דלכו"ע לא מהני וכן לעשירים ולא לעניים. שו"ע שם ובשו"ת דברי מלכיאל ח"ג סימן קס"ב מסתפק במפקיר לשנה לכל ולאחר שנה יהא הפקר לעניים ולא לעשירים, ועי' מעדני ארץ תרומות פ"ב הי"א שדן באריכות אם יכול להפקיר דרך תנאי חוץ מעשירים, ודן שם גם בדין הפקר לזמן, עיין שם. ועי' בשו"ת גוב"ת יו"ד סי' קנ"ד.

²¹ סמ"ע שם ו

²² ירו' רפ"ו דפאה [ועי' בהגהות רעק"א בחו"מ סי' רע"ג ס"ה שהביאו] וע"ש בר"ש שרוצה לומר דגמ' דידן כר"ל ואח"כ יישב הגמ' ולפ"ז קי"ל כר' יוחנן והא דב"מ ל' ב' רוצה ליישב גם כר"ל דלר"י יכול להפקיר לאדם זה ולא לאדם אחר ורבנו השמיט כ"ז וצ"ע.

²³ ברכ"י יו"ד סי' של"א אות ז' שנסתפק בזה והביא ראיות שפוטר ממעשר ע"ש וכ"כ בטורי אבן ר"ה ט"ו א' ופסק בן.

²⁴ גו"ב אה"ע סי' נ"ט ומעמו משום דרבנו והשו"ע סתמו ולא הביאו דין זה אלמא דס"ל דהבבלי בב"מ ל' ב' אתי כר"ל וקי"ל כן וכ"כ בברכ"י יו"ד סי' של"א אות ז' וכ"נ במאירי ב"מ ל' ב' שפסק כן וכ"כ הרש"ם ברפ"ו דפאה דרבנו פסק כר"ל.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת נדרים

מרשותו לגמרי וחייב במעשר אבל משזכה בה אחר או אפי' הוא בתורת זוכה מההפקר ולא בתורת חזרה שוב אין יכול לחזור בו ופטור ממעשר.

אי איפשר להפקיר ע"י שליח²⁵.

אם יכול להפקיר דבר שלא בא לעולם או דבר שאינו ברשותו יש דעות בפוסקים²⁶.

הדרן עלך אין בין המודר

דף מה:

א. השותפין שנדרו הנאה זה מזה ... זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו

כבר התבאר במסכת ביצה דף לט: ששנים²⁷ שהם שותפים בחצר ונדרו הנאה זה מזה, אם יש בו דין חלוקה כלומר שיש לפחות ד' על ד' אמות לכל

²⁵ מ"ב סי' תל"ד סקט"ו ועי' בקצה"ה ר"ס רע"ג, ועי' בדברי האחרונים בהלכות פסח לענין ביטול ע"י שליח, ועי' התן סופר שער המקנה דיני הפקר שדן לפי"ז אם מועיל תנאי בהפקר, דהא כל דבר שאינו יכול לעשותו ע"י שליח אין מועיל בו תנאי, ובשו"ת רעק"א סימן קמה נראה לכאורה שמועיל תנאי בהפקר, וכן נראה מדברי המקו"ח סימן תמח, ובמעדני ארץ ה' תרומות פ"ב הי"א אות ה כתב בשם הקהלת יעקב אות הפקר דמועיל תנאי בהפקר, אף על פי שאינו יכול להפקיר ע"י שליח, עיין שם, ובשו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן קצה כתב דאין מועיל תנאי בהפקר, דהפקר לכל העולם ואין עם מי להתנות, עיין שם, ועי' שו"ת מנח"י ח"י סימן קלא.

²⁶ הנהגות רעק"א בחו"מ ר"ס רע"ג

²⁷ שו"ע ונו"כ יו"ד רכו א

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת נדרים

אחד²⁸, חל הנדר²⁹ ואסורין ליכנס בו עד שיחלקו³⁰, ויכנס כל אחד בשלו³¹.
ואם אין בו דין חלוקה, לא חל הנדר ומותרין ליכנס בו³². ויש אומרים³³
דדוקא דריסת רגל מותרת, אבל שניהם אסורים להעמיד שם כלים.

²⁸ ש"ך שם א ועיין גליון מהרש"א.

²⁹ וכתבו הראשונים הטעם דליכא למימר ברירה וכל אחד בשלו משתמש, כמו באין בו דין חלוקה כדלהלן, דכיון שיש בו דין חלוקה אי אפשר לומר שמתחלה קנאוה כולה כל אחד לתשמישו, דשמא יכוף האחד את חברו לחלוק (לכאורה אם לקחיה בשותפות לזמן קצוב, שאינו יכול לכופו לחלוק תוך הזמן מאי איכא למימר, ואפשר דבכה"ג דינו כאין בו דין חלוקה), אבל רש"י פירש הטעם דכיון שיש בו כדי חלוקה סגי בחלוקה, והביאו הש"ך (שם), ור"ל דכיון שיש להם תקנה בחלוקה, לא סמכינן אהתיירא דברירה, ולדעת ר"ת דטעמא דראב"י משום דס"ל ויתור מותר במודר הנאה, אפילו ביש בו דין חלוקה מותר, וכתב הב"י שלשיטת ר"ת אם אסרו בפירוש דריסת רגל זה על זה מודה דאסור, עיין שם.

³⁰ ש"ך שם ב

³¹ ודעת הרשב"א דאף לאחר חלוקה אסורים, משום דס"ל דבדאורייתא אין ברירה, והווי כלקוחות, והרי קי"ל שבאומר קונם ביתך שאני נכנס, אפילו מכרו לנודר אסור, אא"כ מכרו לאחר, וכתב הר"ן (נדרים דף מו ע"ב) דלטעם הרמב"ם דחלוקה מהני צ"ל דאע"פ שאין ברירה בדאורייתא, שאני הכא דאנן סהדי שלא נשתתפו אלא ע"ד שלא יוכל לאסור על חברו לאחר חלוקה, עיין שם, ועי' שו"ת מהרש"ם (ח"א סימן ח).

נראה שלא אמרו בשותפים ואחים שחלקו דתליא בברירה אלא כשנשתתפו מתחלה יחד, דהיינו שקנו בשותפות או שירשו, אבל בדבר שהיה שייך לאחד ואח"כ לקח אחר לשותפות, כשחוזרים וחולקים לא מסתבר לומר שתלוי בדין ברירה ולהסתפק אם זה חלקו משעה ראשונה, דבודאי זה שהיה מתחלה כולו שלו, נשאר בעלים גמורים על חלקו כמו שהיה לפני השותפות, וזה נכלל במ"ש האחרונים בשם התוס' (בתמורה) שכל שהיה נודע חלקו של כל אחד ואח"כ נתערב לא שייך לומר ברירה. ולא שרי מטעם ברירה כיון שיש לתקן בחלוקה. פתחי חושן חלק ז פרק י הערה ס

³² כר' אליעזר בן יעקב, משום דיש ברירה, ואמרינן שכל אחד בשלו נכנס, והראשונים הקשו הא קי"ל דבדאורייתא אין ברירה, וכתב הר"ן בשם הרמב"ן דברירה דהכא עדיף, דלאו משום שהוברר למפרע בשעת קנין הוא, אלא שבכל רגע מתברר שכל אחד משתמש בשלו, ואם תאסור עליו נמצא מוציא אותו מחצירו, ואין אדם אוסר נכסי חברו על בעליהן, והר"ן כתב דכאמת גם ברירה זו משום ברירה למפרע הוא, אלא דשאני מסתם ברירה דאמרינן בדאורייתא אין ברירה, דהתם מתורת ספק הוא מתחלה ועתה הוברר, אבל ברירה דהכא ודאי הוא מתחלה שע"ד כן נשתתפו שכל אחד ישתתף בזמן מסוים, ונמצא שעיקר הדבר כבר הוברר למפרע, אלא שהזמן אינו מבורר מתחלת השותפות, ובכה"ג אמרינן ברירה אפילו בדאורייתא, עיין שם, ובשו"ת צ"צ (או"ח סימן לא) כתב בשם הרשב"א שבאמת אין ברירה בדאורייתא, ושאני הכא גבי דריסת רגל שאינו אלא ויתור, ואף אם נאמר שויתור אסור במודר הנאה, אינו אלא מדרבנן, ולכן אמרינן כאן יש ברירה, ועי' קצה"ח (סימן קע"א סק"א) ובטבעת החושן (שם). בכנה"ג מביא מחלוקת אם מותר להשתמש בכולו, או רק בחלק דשייך לומר בשלו משתמש, עיין שם, ועי' בערך ש"י שהאריך בדין יורש שדר בבית עם האלמנה ואסר אחד משאר היורשים הנאתו עליו, אם בכה"ג חל הנדר, עיין שם.

³³ טור חו"מ קפ כשיטת הרא"ש, דדוקא דריסת רגל (וכן תשמיש כיוצא בו) שאין דרך שותפים להקפיד מותר, אבל להעמיד שם ריחיים ותרנגולים שדרך שותפים להקפיד, נמצא שמהנהו במה שאינו מקפיד, אבל הש"ך (שם סק"ד) כתב שלסברת הרשב"א והר"ן שכל אחד משתמש בשלו, ה"ה דכל תשמיש מותר מהאי טעמא, עיין שם, ובשו"ע (סעיף ב) כתב כדעת הטור, ועי' בש"ך (שם סק"ח), וכתב הש"ך דמ"מ למלא כל החצר אסור לכו"ע, עיין שם, ונראה דכולו לאו דוקא, דכל שיותר מחלקו אסור.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת נדרים

וכן הדין בשנים שהיה להם יחד מקום גדול³⁴ לפחות ד' על ד' אמות בבית הכנסת, ואמר אחד לחבירו חלקי יהא לך³⁵ הקדש, ודווקא בחלק מקום בבית הכנסת שיש להם ביחד המקום³⁶, אבל חלק שיש לו בבית הכנסת על ידי השותפות של כל בני העיר, שיש לכל אחד מבני העיר חלק בבית הכנסת, אינו יכול לאסור עליו בזמן הזה שתקנו חכמים האחרונים שאין אדם יכול לאסור חלקו מבהכ"נ, כנוכר.

וכן אם היו שותפין בדבר המטלטל, אם יש בו דין חלוקה אסורים בו. ואם אין בו דין חלוקה, מותרין בו.

³⁴ שרם לאו אין בו דין חלוקה ולא חל הנדר. ש"ך שם ו

³⁵ דמאחר דקאמר לך הקדש, ודאי כוונתו לאסרו עליו. אבל אם אמר יהא הקדש, ולא אמר: לך, לא כיון אלא שיהיה הקדש לעניים, ומותר חבירו ליהנות ולישב עליה. שם ברמ"א.

³⁶ בית הלל שם

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>